

บทที่ 1
นิคโคโล มาเคียเวลลี
NICCOLO MACHIAVELLI

ศุภม นवलสกุล เจียบเรียง

1. ความนำ

1.1 นิคโคโล มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) เกิดที่เมืองฟลอเรนซ์ (Florence) ในอิตาลี เมื่อ ค.ศ. 1469 ประวัติการศึกษาของเขาไม่มีหลักฐานแน่ชัด อาชีพส่วนใหญ่ของมาเคียเวลลีเกี่ยวข้องกับการเมือง ค.ศ. 1494 เกิดการปฏิวัติในเมืองฟลอเรนซ์ พวกตระกูลเมดิชี (Medici) ซึ่งมีอำนาจปกครองอยู่ในขณะนั้นถูกขับไล่ออกจากเมือง พวกปฏิวัติได้เปลี่ยนระบบการปกครองของฟลอเรนซ์มาเป็นแบบสาธารณรัฐ และมาเคียเวลลีได้เข้ารับราชการเป็นครั้งแรกในฐานะเสมียนประจำสำนักเอกสารบันทึกรัฐบาล ชีวิตราชการของเขารุ่งเรืองมาก จนกระทั่งได้เป็นรัฐมนตรีกลาโหมและมหาดไทย รวมทั้งเลขานุการของคณะมนตรี (Council of Ten) แห่งฟลอเรนซ์ระหว่าง ค.ศ. 1498-1512 นอกจากนี้ยังอยู่ในฐานะเจ้าหน้าที่ทางการทูตอีกด้วย มาเคียเวลลีมีโอกาสดำเนินทางไปต่างประเทศหลายครั้งและพบปะมุขบุรุษสำคัญ ๆ เช่น หลุยส์ที่ 12 แห่งฝรั่งเศส, แมกซิมิเลียน (Maximilian) แห่งเยอรมัน, และที่สำคัญที่สุดคือซีซาร์บอร์เจียแห่งโรมัญญา (Borgia of Romanya) ซึ่งเป็นผู้ที่มาเคียเวลลีมีความประทับใจในความสามารถมาก

1.2 จากการสังเกตการณ์เกี่ยวกับการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในยุโรป และการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โดยเฉพาะของโรมัน ทำให้มาเคียเวลลีเห็นความสำคัญของการมีกองทัพที่เข้มแข็งในการที่จะสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลและสาธารณรัฐ ดังนั้นเมื่อ ค.ศ. 1506 มาเคียเวลลีจึงได้ชักจูงให้คณะมนตรีก่อตั้งกองทัพขึ้นโดยวิธีเกณฑ์ทหารเข้าประจำการ โดยเขารับทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกยุทธวิธีทางทหารให้แก่กองทัพ อย่างไรก็ตามกองทัพของเขาต้องพ่ายแพ้แก่กำลังของพวกปฏิวัติตระกูลเมดิชีซึ่งหวนกลับเข้ามายึดครองฟลอเรนซ์ได้อีกและล้มเลิกระบบสาธารณรัฐสำเร็จในปี ค.ศ. 1512 มาเคียเวลลีพยายามหาทางเข้ารับราชการกับพวกเมดิชีแต่ไม่ได้รับการต้อนรับ กลับถูกเนรเทศออกจากเมืองและภายหลังถูกจับกุมในข้อหาพยายามวางแผนปฏิวัติและถูกจำคุกอยู่ระยะหนึ่ง ในที่สุดได้รับการปลดปล่อยให้ใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างสงบกับครอบครัวของเขา ในระยะนี้เองที่มาเคียเวลลีได้มีโอกาสรับใช้พวกเมดิชีโดยได้รับมอบหมายให้เขียนประวัติศาสตร์นครฟลอเรนซ์ มาเคียเวลลีถึงแก่กรรมเมื่อ ค.ศ. 1527

1.3 งานเขียนส่วนใหญ่ของมาเคียเวลลีเป็นผลผลิตในระยะที่เขาตกอับหมดอำนาจจลาจลทางการเมือง เขาได้เขียนหนังสือไว้หลายเล่มทั้งในด้านการเมืองและบทละคร วรรณกรรมที่สำคัญของมาเคียเวลลีได้แก่ **ผู้ปกครองหรือมุขชน (The Prince)** ซึ่งกล่าวกันว่า มาเคียเวลลีได้รับการบันทึกลง

ใจในการเขียนจากคุณสมบัติของซีซาร์ บอร์เจีย, และ**บทสนทนา** (The Discourses) ซึ่งใช้สาธารณรัฐเยอรมันเป็นแบบอย่างในการแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของรูปการปกครองแบบสาธารณรัฐ

1.4 มาเคียวเวลลีได้ชื่อว่าเป็นเมธีคนแรกแห่งสมัย (Modern time) โดยที่ได้เสนอทัศนะที่มีลักษณะผิดแผกไปจากลักษณะความคิดทางการเมืองในสมัยกลางอย่างเห็นได้ชัดเจน ข้อเขียนของเขาไม่สนใจในเรื่องกฎหมายธรรมชาติหรืออภินิติจากสวรรค์อีกต่อไป ในการเสนอทฤษฎีการเมืองมาเคียวเวลลีพยายามละทิ้งสิ่งซึ่งไม่ใช้การเมืองอย่างแท้จริง ศาสนาที่เคยมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความคิดทางการเมืองในสมัยกลางไม่ได้รับความสนใจหรือมีอิทธิพลต่อความคิดของมาเคียวเวลลีเท่าที่ควร สิ่งที่เขาให้ความสนใจเป็นอย่างมากคือการวิเคราะห์เพื่อแสวงหาวิธีการที่สามารถปฏิบัติในการที่จะได้มาซึ่งอำนาจอันเป็นสิ่งเดียวที่เขาเชื่อถือเป็นหัวใจสำคัญของการเมือง¹

2. ธรรมชาติของคนและรัฐ

2.1 มาเคียวเวลลีกล่าวไว้ใน The Prince ว่า ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัว, ก้าวร้าว, และแสวงหา พยายามที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายและโลกในผลกำไร จึงทำให้มีชีวิตอยู่ในภาวะของการดิ้นรนและแข่งขันกันเองอยู่เป็นนิจสิน นอกจากนี้คนยังเป็นผู้ที่โง่เขลาเบาปัญญา ปล่อยจิตใจให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกิเลสตัณหาปรารถนาที่จะสงวนสิ่งซึ่งตนมีอยู่และทะเยอทะยานที่อยากจะได้โน่นได้นี้ตลอดมา ไม่มีสิ่งใดที่สามารถสร้างความเพียงพอให้กับคนได้ “ความกระหายของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่รู้จักอิ่ม, คนถูกสร้างมาโดยธรรมชาติให้คิดว่าไม่มีสิ่งใดที่ไม่อาจแสวงหาได้, แต่โดยโชคชะตาแล้วคนจะสมปรารถนาในบางสิ่งเท่านั้น ดังนั้นจิตของคนจึงมีความไม่พอใจชั่ววันรันดร์”²

2.2 แรกเริ่มเดิมทีนั้นมนุษย์แยกย้ายกระจัดกระจายกันอยู่ไม่ได้รวมเป็นหมู่เป็นเหล่า ภายหลังที่จำนวนคนเพิ่มมากขึ้นจนไม่อาจหลีกเลี่ยงการอยู่ร่วมกันได้ สังคมจึงเกิดขึ้น ธรรมชาติอันชั่วร้ายของคนนี้เองที่ทำให้สังคมทุกสังคมเต็มไปด้วยบรรยากาศของการแข่งขันต่อสู้ ซึ่งหากไม่มีอำนาจใดมาบังคับให้คนเกรงกลัวได้แล้ว สังคมก็จะยุ่งเหยิงไร้ระเบียบและปราศจากความสงบสุข เพราะ “คนกระทำผิดเสมอในการที่ไม่รู้จักการจำกัดความปรารถนาของเขา”³ การเฝ้าหาความมั่นคงแห่งชีวิตทำให้คนบางคนมอบตัวเขาเองให้อยู่ในความพิทักษ์ของผู้ที่แข็งแรงกว่าบางครั้งอย่างไม่รู้สึกรู้ตัว

2.3 ดังนั้น รัฐชาติหรือสังคมการเมืองจึงมิได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือการบันดาลของพระเจ้า⁴ แต่มีรากฐานมาจากความอ่อนแอและไร้ประสิทธิภาพของคนส่วนมากที่ไม่สามารถพิทักษ์ตน

เองจากความก้าวร้าวของบุคคลอื่น อำนาจเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังสถาบันการปกครองต่าง ๆ หน้าที่ของรัฐไม่มีมากเกินไปกว่าผดุงรักษาสันติภาพ “รัฐมิได้เปลี่ยนแปลงรากฐานตามธรรมชาติของมนุษย์ หากแต่คอยควบคุมธรรมชาติของมนุษย์มิให้ทำลายเสถียรภาพและความมั่นคงหรือสันติภาพในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม”⁵ มาเคย์เวลลีเชื่อว่า

รัฐมิได้ถูกสถาปนาขึ้นเพื่อผดุงจุดมุ่งหมายที่จะจัดตั้งศีลธรรมหรือบังคับใช้กฎหมายธรรมชาติ, ความจริงแล้ว, ศีลธรรมและกฎหมายธรรมชาติคือสิ่งที่ได้รับการพัฒนาภายหลังจากที่คนเริ่มมีปฏิกริยาร่วมกันในการต่อต้านผู้ที่ใช้อำนาจทำลายล้างเขา⁶

3. ศิลปะแห่งการปกครอง

3.1 การได้อำนาจของผู้ปกครองหรือษัตริย์นั้นเป็นไปได้ 2 ทางด้วยกันคือ การสืบสันตติวงศ์, หรือการปราบดาภิเษก มาเคย์เวลลีเห็นว่า ผู้ที่ขึ้นสู่บัลลังก์ด้วยการสืบสันตติวงศ์นั้นมักจะไม่ค่อยมีปัญหาหรือประสบความสำเร็จมากในการรักษาอำนาจ เพราะมีพื้นฐานหรือสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการครองอำนาจของตนอยู่แล้ว สิ่งฉลาดที่ผู้ปกครองควรปฏิบัติอย่างยิ่งก็คือ การรักษาแบบแผนประเพณีดั้งเดิมของประเทศไว้ อย่าพยายามเสี่ยงเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมของเดิมเสียใหม่ เพราะสิ่งแวดล้อมเก่า ๆ นั้นสนับสนุนตนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว มาเคย์เวลลีกล่าวว่า

ผู้ที่ทำการปฏิรูปจะสร้างศัตรูขึ้นจากผู้ที่เคยได้ผลประโยชน์จากแบบแผนเก่า ๆ ส่วนผู้ที่ได้ประโยชน์จากระเบียบใหม่ ๆ นั้น อาจจะสนับสนุนผู้ปกครองคนใหม่ แต่การสนับสนุนนั้นยังหาความมั่นคงไม่ได้ อาจเป็นการสนับสนุนเพียงครั้ง ๆ กลาง ๆ เพราะยังไม่เชื่อในความมั่นคงของสิ่งใหม่รวมทั้งผู้ปกครองใหม่มากนัก⁷

3.2 สำหรับมุขบุรุษที่ได้อำนาจมาด้วยวิธีใช้กำลังยึดอำนาจนั้น มีปัญหามากมายที่ต้องเผชิญในการพยายามสร้างความมั่นคงให้กับอำนาจของตน การได้อำนาจนั้นอาจมาจากการสนับสนุนของกลุ่มขุนนางหรือประชาชนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งผลประโยชน์ของทั้งสองพวกนี้มักจะเป็นปฏิปักษ์กันเสมอ แต่ไม่ว่าจะได้อำนาจมาด้วยการสนับสนุนของฝ่ายใด มาเคย์เวลลีเตือนว่า ผู้ปกครองต้องระลึกลู่เสมอว่าความมั่นคงของเขานั้นขึ้นอยู่กับประชาชนมากกว่ากลุ่มข้าราชการหรือขุนนาง สิ่งที่ประชาชนต้องการมีอยู่เพียงสิ่งเดียวคือ อิสรภาพจากการกดขี่ข่มเหง ผิดกันกับกลุ่มขุนนางที่มักจะมุ่งแข่งอำนาจกับผู้ปกครองอยู่เสมอ ดังนั้นแม้ว่าผู้ปกครองจะได้อำนาจจากการสนับสนุนของกลุ่มขุนนาง แต่เมื่อได้อำนาจมาแล้วเขาจำต้องแสวงหาการสนับสนุนของประชาชนหากประสงค์ความมั่นคงแห่งบัลลังก์ ไม่ใช่ร่วมมือกับเหล่าขุนนางกดขี่ประชาชน

3.3 ผู้ปกครองที่ปฏิบัติยึดอำนาจหรือปราบดาภิเษกขึ้นสู่ตำแหน่งนั้น จะสามารถหาพลังสนับสนุนตนได้อย่างรวดเร็วหากว่าตนเป็นผู้ที่พูดภาษา และมีประเพณีเช่นเดียวกับประชาชนในประเทศที่ตนยึดครองได้ เพราะเหตุว่า พลเมืองหรือผู้ถูกปกครองจะไม่รู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างผู้ปกครองคนใหม่กับคนเก่าเท่าใดนัก แต่ผู้ปกครองที่เข้ายึดครองดินแดนต่างชาติจะประสบความยากลำบากในการที่จะรักษาอำนาจท่ามกลางหมู่ชนที่ไม่ได้พูดภาษาเดียวกับเขา ในสถานการณ์เช่นนี้ มุขบุรุษต้องปกครองอย่างหฤโหดในการทำลายล้างผู้ต่อต้านทุกคนในทันทีทันใด และในระยะแรก ๆ เท่านั้น วิธีการเช่นนี้จะทำให้ประชาชนผู้แม้ไม่เลื่อมใสในผู้ปกครองคนใหม่จะมีความรู้สึกเกรงกลัว และผู้ที่ไม่ต้องการจะถูกทารุณจะหันมาสนับสนุนและจงรักภักดี ในขณะเดียวกันผู้ปกครองคนใหม่ต้องแสวงหาพวกพ้องจากกลุ่มผู้ถูกกดขี่โดยผู้ปกครองคนเก่า เพราะพวกนี้ไม่พอใจในผู้ปกครองคนเดิมอยู่แล้ว เมื่อมีคนใหม่เข้ามาจึงมีแนวโน้มที่จะสนับสนุน พวกผู้ปกครองคนใหม่เข้ากับพวกนี้ได้ก็จะได้กำลังสำหรับปราบปรามผู้กระด้างกระเดื่องทั้งหลายเพิ่มขึ้น

3.4 ภายหลังจากใช้วิธีการที่ทารุณโหดร้ายอยู่ระยะหนึ่งแล้ว มาเคียวเวลลีแนะนำให้ผู้ปกครองหันมาใช้วิธีการชักจูงจิตใจคนอย่างมีศิลปะ เพราะ “ผู้ปกครองที่ดีจะต้องไม่ใช้กำลังอำนาจอย่างเดียวที่จะรักษาอำนาจไว้ให้แก่ตนเอง ท่านผู้นี้สอนว่าในระยะยาวการใช้อำนาจเป็นการสิ้นเปลืองและเป็นวิธีการที่ไร้ประสิทธิภาพ”⁸ ผู้ปกครองอาจนำศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือปกครองช่วยรักษาความสงบ ด้วยการสถาปนาศาสนาให้มั่นคงและส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาให้แพร่หลาย พยายามชักจูงให้ประชาชนศรัทธาในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ (divine authority) ของศาสนาซึ่งจะทำให้ประชาชนเกรงกลัวที่จะถูกลงโทษโดยพระเจ้าหากก่อความไม่สงบเดือดร้อนขึ้น แต่ผู้ปกครองไม่ควรที่จะเป็นศาสนิกชนเสียเอง เพียงรู้จักแสวงประโยชน์จากความเชื่อถือในศาสนาของประชาชน

3.5 มุขบุรุษจะต้องมีกองทัพที่มีประสิทธิภาพเป็นกำลังสนับสนุน ทหารในกองทัพจะต้องเป็นทหารประจำการหรือทหารเกณฑ์ไม่ใช่ทหารรับจ้าง เพราะ “ผู้ที่ต่อสู้เพื่อป้องกันบ้านเกิดและคุณธรรมของสตรีของตนเท่านั้นที่จะยอมสละชีวิตในสมรภูมิ”⁹ ส่วนทหารที่รบเพื่อเงินนั้นแทนที่จะส่งเสริมอำนาจของผู้ปกครองกลับจะทำลายอำนาจของผู้ปกครองในที่สุด นอกจากนั้นผู้ปกครองไม่ควรหวังที่จะพึ่งกำลังทัพของคนอื่น เพราะจะทำให้เขาตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ที่เขาพึ่งพา ผู้ปกครองจำเป็นต้องเตรียมกำลังทัพให้พร้อมอยู่เสมอและต้องได้รับการฝึกฝนทั้งทางด้านสมรรถภาพในการรบและจิตวิทยาการฝึกซ้อมนี้ต้องกระทำแม้ในยามสงบเพื่อที่จะสามารถรับสถานการณ์ได้ทันทั่วทั้ง

3.6 หากสงครามระหว่างรัฐเพื่อนบ้านเกิดขึ้น ผู้ปกครองต้องนำกำลังทัพของตนเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มาเคียเวลลีเห็นว่าการวางตัวเป็นกลางเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง เพราะก่อให้เกิดศัตรูพร้อม ๆ กันสองด้าน รัฐคู่สงครามจะเกลียดชังและเมื่อสงครามสิ้นสุดลงผู้ชนะสงครามอาจมุ่งโจมตีรัฐที่เป็นกลางทันที ดังนั้นมุขบุรุษจำต้องตัดสินใจอย่างเด็ดขาดที่จะเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและหากเป็นไปได้ควรใช้วิธีถ่วงดุลย์แห่งอำนาจโดยสนับสนุนฝ่ายที่อ่อนแอกว่า เพราะเมื่อชัยชนะมาถึงกลับจะเป็นฝ่ายที่ได้รับผลประโยชน์มากกว่าพันธมิตรที่เริ่มสงครามเสียอีก

3.7 สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการเป็นผู้ปกครองคือการเลือกข้าราชการ, หรือคณะเจ้าหน้าที่และที่ปรึกษา ผู้ปกครองจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า คนพวกนี้ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของเขาเท่านั้น หาได้จงรักภักดีหรือซื่อตรงต่อผู้ปกครองอย่างจริงจังไม่ การประจบสอพลอเป็นเรื่องธรรมดาและนิยมปฏิบัติ พวกขุนนาง “ชอบเปิดเผยสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการได้ยินมากกว่าสิ่งที่ควรจะได้ฟัง”¹⁰ หากผู้ปกครองค้นพบคุณสมบัติประการนี้ในตัวข้าราชการผู้ใด ควรที่จะลงโทษหรือกำจัดโดยเร็ว เพราะพวกนี้เองที่จะเป็นผู้ทำลายเสถียรภาพของผู้ปกครองในเวลาเดียวกันควรจะอุปถัมภ์พวกที่เอาใจใส่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อตรงและควรจะต้องแสดงให้เห็นว่า “ไม่มีใครจำเป็นต้องกลัวเกรงต่อการให้คำแนะนำที่ดีแม้ว่าคำแนะนำนั้นอาจจะไม่นำพียงเพียงใดก็ตาม”¹¹ ผู้ปกครองต้องมีหัตถ์ยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์โดยสุจริตใจของเหล่าขุนนางเพื่อที่จะได้รับทราบความเป็นไปที่แท้จริงของสถานการณ์ต่าง ๆ

4. คุณสมบัติของมุขบุรุษ

4.1 เมื่อสามารถเป็นผู้ปกครองได้แล้ว การวางตัวในฐานะมุขบุรุษย่อมเป็นสิ่งสำคัญด้วย ศรัทธาและความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อผู้นำรัฐขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ปกครอง มาเคียเวลลีชี้คุณลักษณะที่สำคัญของผู้ปกครองไว้หลายประการด้วยกันใน The Prince เช่น ต้องเป็นผู้มีธัยสต์, เด็ดขาด, รอบคอบ, เป็นที่ยำเกรงของผู้ถูกปกครอง, และมีคุณสมบัติแห่งจิ้งจอกและราชสีห์เข้าไว้ด้วยกัน¹²

4.2 ประการแรกสุดผู้ปกครองต้องทำตนเป็นคนมีธัยสต์ ไม่สุรุษสุราย จริงอยู่ที่ว่าการเป็นคนมีความกรุณานั้นเป็นสิ่งดี แต่มาเคียเวลลีเตือนว่า ความเมตตาอาจร้ายอย่างไม่มีขอบเขตนั้นเป็นอันตรายได้เช่นกัน ผู้ปกครองที่มีนิสัยสุรุษสุรายชอบแจกโนนแจกนี้อยู่เสมอนั้น จะพบว่าในการแผ่เมตตาเช่นนั้น

ตนต้องใช้ทรัพย์สินทั้งหมดของตน และบางที่เมื่อจนแต่มีเข้า ความต้องการชื่อเสียงในฐานะผู้มีความกรุณาปรานี จะทำให้ตนต้องแสวงหาเงินทองจากการสร้างภาระให้ประชาชนด้วยการขึ้นภาษี เพื่อที่จะทำให้ตนมีเงินจับจ่าย การมัวยัสนั้นในระยะแรกผู้ที่ไม่เข้าใจอาจจะตำหนิว่าเป็นคนตระหนี่ แต่เมื่อภายหลังประชาชนพิจารณาโดยต่องแท้แล้วว่า การมัวยัสนั้นเป็นการกระทำเพื่อพวกเขา ผู้ปกครองย่อมจะได้รับคำสรรเสริญและศรัทธา¹³

4.3 ผู้ปกครองจะต้องมีความเด็ดขาด แม้ว่าทุกคนปรารถนาที่จะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนเมตตามากกว่าโหดร้าย แต่ด้วยพันธะหน้าที่ผู้ปกครองจะใจดีเกินไปไม่ได้ เพราะความเมตตาปรานีจะถูกมองในแง่ของความอ่อนแอ และความยุ่งเหยิงจะปรากฏเป็นผลตามมา เพราะฉะนั้นผู้ปกครองต้องไม่เกรงการถูกกล่าวหาว่าโหดร้าย เมื่อเขาใช้ความเด็ดขาดเพื่อรักษาผู้ที่ถูกปกครองให้มีสุขภาพและชื่อเสียงต่อผู้ปกครอง

4.4 ระหว่างความรักและความยำเกรงของพลเมือง หากจำเป็นแล้วผู้ปกครองย่อมต้องเลือกเอาประการหลัง แม้ว่าจะเป็นที่ดีที่สุดถ้าได้รับทั้งสองประการ มาเคียวเวลลีกล่าวว่า “แต่เนื่องจากเป็นเรื่องยากที่จะได้รับทั้งสองอย่างในเวลาเดียวกัน, จะเป็นการปลอดภัยหากว่าได้รับความยำเกรงมากกว่าความรัก”¹⁴ เพราะความยำเกรงนั้นทำให้เกิดความเชื่อฟังไม่กระด้างกระเดื่อง แต่ต้องไม่ลืมว่าความยำเกรงนั้นไม่ใช่ความเกลียดกลัว ผู้ปกครองต้องไม่ทำตนให้พลเมืองรังเกียจ เพราะความเกลียดจะบั่นทอนพื้นฐานของการสนับสนุน ผู้ปกครองจะต้องหลีกเลี่ยงจากการบริบททรัพย์สินสมบัติหรือหญิงของผู้ที่ตนปกครอง เพราะการกระทำเช่นนั้นจะนำไปสู่ความเกลียดชัง เขาเชื่อว่า “คนพร้อมที่จะลืมนักฆาตรกรรมบิดาของเขา มากกว่าผู้ที่ยึดเอาทรัพย์สินสมบัติของเขาไป”¹⁵

4.5 ผู้ปกครองต้องเป็นคนรอบคอบ เหตุการณ์และทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้หากความแน่นอนไม่ได้ โชคชะตา (Fortuna) มีบทบาทไม่น้อยในการกำหนดความเป็นไปของทุกสิ่ง มาเคียวเวลลีกล่าวว่า “ข้าพเจ้าคิดว่าอาจจะเป็นจริงที่ว่าโชคชะตาเป็นผู้ควบคุมการกระทำของเราเสียครึ่งหนึ่ง, แต่ว่ายังคงปล่อยอีกครึ่งหนึ่งให้อยู่ในความควบคุมของเรา”¹⁶ ดังนั้นแม้ว่าโชคชะตาจะมีอิทธิพลต่อความเป็นไปและเป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดหมายล่วงหน้าได้ก็ตาม เราก็ไม่ควรปล่อยชีวิตให้แล้วแต่ลิขิตของโชคชะตาเพียงอย่างเดียว ในเมื่อเราสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ได้อย่างน้อยก็ครึ่งหนึ่ง และหากมีความรอบคอบ ผลร้ายจากโชคชะตาอาจจะไม่ทำความเสียหายให้แก่เรามากนักได้ ฉะนั้นผู้ปกครองต้องมีความกล้าหาญที่จะเผชิญความวิบัติซึ่งนำมาโดยโชคชะตา และรอบคอบพอที่จะระมัด

ระวังไม่ให้โชคชะตานำผลเสียหามาให้เกินสมควร เมื่อกระทำสิ่งใดล้มเหลวผู้ปกครองจะต้องไม่โทษว่าเป็นผลจากการเล่นตลกของโชคชะตา

4.6 ผู้ปกครองควรมีคุณสมบัติแห่งจิ้งจอกและราชสีห์รวมเข้าไว้ด้วยกัน มาเคียเวลลีหมายความว่าผู้ปกครองควรมีความเฉลียวฉลาดดุจสุนัขจิ้งจอก และมีความเข้มแข็งอย่างราชสีห์ เพื่อสามารถผจญกับเหล่าเหล่าเหลี่ยมและปราบปรามผู้ที่ตนปกครอง การที่ผู้ปกครองต้องมีคุณสมบัติของสัตว์เดรัจฉานเพราะว่าในบางครั้งกฎหมายซึ่งใช้ตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างคนไม่สามารถที่จะกำหนดคนซึ่งมีความเดรัจฉานในตัวได้ การมีคุณสมบัติแห่งราชสีห์อย่างเดียวย่อมทำให้คนหนึ่งในเกียรติศักดิ์จนเกินไป และคุณสมบัติแห่งจิ้งจอกอย่างเดียวย่อมจะไม่เป็นที่ยำเกรงในเรื่องพลังกำลัง ผู้ปกครองต้องเป็นคนมีเล่ห์เหลี่ยม ไม่รักษาสัจจะ หากสัจจะนั้นจะทำลายผลประโยชน์ของตนเอง มาเคียเวลลีให้เหตุผลว่า “การรักษาสัจจะนั้นเป็นสิ่งดี หากคนทั้งหมดเป็นคนดี แต่โดยที่คนตามธรรมชาตินั้นแล้วและไม่รักษาสัจจะกับผู้ปกครอง ดังนั้นผู้ปกครองก็ไม่จำเป็นที่จะต้องรักษาสัจจะกับเขา”¹⁷

4.7 อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า ผู้ปกครองจำเป็นต้องแสดงคุณสมบัติข้างต้นทุกประการ คุณสมบัติดังกล่าวเป็นสิ่งแอบแฝงอยู่ในตัวของมนุษย์ ผู้ปกครองอาจสร้างความนิยมด้วยการแสดงให้ผู้ถูกปกครองมีภาพพจน์ว่า เขาเป็นคนดีมีเมตตา, ซื่อสัตย์, และเต็มไปด้วยมนุษยธรรม แต่ว่าเบื้องหลังภาพพจน์นั้น เขาต้องพร้อมที่จะเป็นคนเข้มแข็งเด็ดขาด, ไร้ความเมตตา, กลับกลอกเมื่อสถานการณ์บีบบังคับ เพราะว่าพันธะของผู้ปกครองก็คือ การรักษาเสถียรภาพแห่งรัฐของตนเท่านั้น

5. รูปการปกครอง

5.1 แม้ว่ามาเคียเวลลีจะสนับสนุนว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) เป็นระบบการปกครองที่เหมาะสมที่สุดกับอิตาลีในขณะนั้นซึ่งแตกแยกเป็นแคว้นต่าง ๆ 5 แคว้นด้วยกัน มาเคียเวลลีโทษว่าการขาดเอกภาพนั้นเป็นผลมาจากอิทธิพลของคริสตศาสนา แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ระบบการปกครองโดยคน ๆ เดียวมีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุดในทุกทัศนะของมาเคียเวลลี ท่านผู้รู้หลายท่านได้วิจารณ์ว่า ที่มาเคียเวลลีเสนอเช่นนี้ เพราะต้องการประจบตระกูลเมดิชีซึ่งมีอำนาจในแคว้นฟลอเรนซ์ขณะนั้น เพื่อขอตำแหน่งทางการเมืองอีกทำนองนั้นเอง¹⁸

5.2 อย่างไรก็ตามการมองมาเคียเวลลีในแง่ร้ายนั้นอาจไม่ถูกต้องนัก เพราะเขาเชื่อด้วยความจริงใจว่าการก่อสร้างรัฐไม่ว่าจะรูปใดต้องเริ่มโดยคน ๆ เดียว เขาเขียนไว้ใน The Discourse ว่า “สิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นเลยหรือยากที่จะเกิดขึ้นคือการที่สาธารณรัฐหรือรัฐหรือระบบสมบูรณาญา

สิทธิราชจะเป็นรูปแบบอย่างดีขึ้นมาได้...เว้นเสียแต่ว่าเป็นการกระทำของคน ๆ เดียว”¹⁹ มาเคียเวลลีหมายความว่า การก่อรูประบบการปกครองนั้นต้องเป็นความคิดหรือสำเร็จลงด้วยนักปฏิรูปผู้มีอำนาจเพียงคนเดียว และวางหลักการต่าง ๆ ของระบบนั้นไว้เป็นมรดกการเมืองให้ผู้ที่อยู่หลังปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์แบบแผนที่เขาได้วางไว้ อย่างไรก็ตามมาเคียเวลลียอมรับการปกครองแบบอำนาจเด็ดขาดใน 2 สถานการณ์เท่านั้นคือ การสถาปนารัฐใหม่และการปฏิรูปรัฐที่เสื่อมโทรม

5.3 มาเคียเวลลีเชื่อว่าระบบการปกครองที่ดีนั้นคือ ระบบการปกครองที่มีเสถียรภาพ ระบบการปกครองเฉพาะแบบ เช่น ราชาธิปไตย, อภิชนาธิปไตย, ประชาธิปไตยเป็นสิ่งดี แต่ข้อบกพร่องที่สำคัญของรูปการปกครองเฉพาะแบบนี้คือ การขาดเสถียรภาพ ความดีของระบบมักจะถูกทำลายลงด้วยตัวของมันเองในเวลาไม่นานนัก มาเคียเวลลียกย่องรูปแบบผสมของการปกครอง สาธารณรัฐโรมัน “เขาให้คำสรุปว่า รูปแบบการปกครองแบบผสมให้แบบแผนที่ดีที่สุด : ในขณะที่มันอาจจะมีเสถียรภาพน้อยกว่าระบบราชาธิปไตย, อภิชนาธิปไตย, หรือประชาธิปไตย แบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะแต่มีแนวโน้มที่จะมีอายุยืนยาวกว่า”²⁰ ความมีเสถียรภาพทำให้ระบบการปกครองแบบผสมมีค่ากว่ารูปการปกครองเฉพาะแบบ

5.4 เสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญที่ระบบการปกครองที่ดีที่สุดต้องรักษาไว้ เสรีภาพเป็นสิ่งที่ทำให้คนสามารถที่จะปฏิบัติตามคุณธรรมของตนได้ และเป็นรากฐานสำคัญของความมีเสถียรภาพของรัฐ อย่างไรก็ตามความเข้าใจของคนในรัฐที่มีต่อคำว่าเสรีภาพนั้นอาจแยกออกได้เป็น 2 ประการคือ ประการแรกสำหรับผู้บริหารซึ่งมีจำนวนน้อย เสรีภาพหมายถึงอิสรภาพในการบังคับบัญชาหรืออาจจะเลยเถิดไปถึงการกดขี่ข่มเหง และประการที่สองสำหรับประชาชนทั่วไปเสรีภาพหมายถึงอิสรภาพจากการกดขี่ข่มเหงและประสบความมั่นคงในชีวิตส่วนตัว²¹

5.5 มาเคียเวลลีพอใจในรูปการปกครองแบบสาธารณรัฐที่มีลักษณะผสมผสานระหว่าง อภิชนาธิปไตยและประชาธิปไตย ในขณะที่เสียงส่วนมากของประชาชนควรเป็นผู้กำหนดนโยบายหรือหลักการต่าง ๆ คนกลุ่มน้อยที่มีคุณสมบัติบางประการดีเด่นเหนือกว่าคนส่วนมากควรได้รับการไว้วางใจให้เป็นคณะผู้บริหารหรือผู้พิทักษ์เสรีภาพ จากพฤติกรรมในประวัติศาสตร์มาเคียเวลลีเชื่อว่า หากนำหน้าที่พิทักษ์เสรีภาพนี้ไว้ในมือของประชาชนทั่วไป จะก่อให้เกิดความยุ่งเหยิง เพราะพวกอภิชนจะไม่ไว้วางใจและอาจก่อการขัดขืนหรือปฏิวัติขึ้น แต่คนธรรมดานั้นส่วนใหญ่ยินดีที่จะถูกปกครองโดยกลุ่มอภิชนอยู่แล้ว เพียงแต่ให้มีหลักประกันสำหรับเสรีภาพของเขาเท่านั้น “มาเคียเวลลีไม่ได้กล่าวว่าพวกอภิชนคนกลุ่มน้อยจะเป็นผู้พิทักษ์เสรีภาพที่ดีที่สุด, เขาเพียงแต่ชี้ให้เห็นว่าสังคมจะยุ่งเหยิงหากพวกนี้ไม่ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้นำ”²²

5.6 หลักประกันสำหรับทุก ๆ คนในรัฐคือการมีกฎหมาย กฎหมายเป็นสิ่งสูงสุดในการปกครองแม้ว่าคนจะเป็นผู้บัญญัติ, ตีความ, และบริหารกฎหมาย แต่การเคารพกฎหมายนั้นมีค่ามากกว่าการเคารพผู้สร้างกฎหมาย “เพราะว่ากฎหมายคือหลักการสำหรับพิพากษาข้อขัดแย้งซึ่งผ่านการตรวจสอบโดยสถาบันต่าง ๆ และพัฒนามาเป็นระยะเวลาอันยาวนานก่อนที่จะได้รับการเชื่อถือ”²³ การที่คนส่วนใหญ่ยินยอมให้กลุ่มอภิชนส่วนน้อยปกครองนั้น ไม่ใช่เพราะวางใจแต่เพราะเชื่อหลักประกันของกฎหมายมากกว่า การปกครองด้วยกฎหมายจะสร้างเสถียรภาพของรัฐและควบคุมผู้ปกครองไม่ให้ใช้อำนาจเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนเพียงกลุ่มเดียว

5.7 ในรูปการปกครองที่ดีนั้น แม้ว่าผู้ปกครองจะต้องมีลักษณะแห่งอภิชนาธิปไตย แต่ประชาชนควรเป็นผู้มีสิทธิเลือกผู้ปกครองตามลักษณะประชาธิปไตย มาเคียเวลลีเขียนไว้ใน *The Discourses* ว่า ประชาชนมีความเฉลียวฉลาดกว่าเหล่าผู้ปกครองในการเลือกตั้งผู้บริหาร “ประชาชนไม่มีวันสนับสนุนบุคคลซึ่งมีชื่อเสียงไม่ดีหรือนิสัยเลวทรามเข้าสู่ตำแหน่งบริหาร”²⁴ อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นแก่ส่วนรวมและไม่ผิดพลาดเลยเสมอไป ในบางครั้งประชาชนอาจปล่อยให้อารมณ์ขึ้นมายุ่งเหยิงเหตุผลเช่นกัน เพราะฉะนั้น “คุณค่าของรัฐบาลแห่งประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อรัฐมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียงส่วนใหญ่ของประชาชนอาจเป็นผู้วางรูปแบบหลักการแห่งรัฐธรรมนูญ แต่เขาทั้งหลายจะต้องอยู่ภายใต้การนำของผู้นำที่เข้มแข็ง”²⁵ เสถียรภาพและความไพบูรณ์แห่งสาธารณรัฐจึงจะบังเกิดขึ้น

6. ความส่งท้าย

6.1 มาเคียเวลลีมีทัศนะว่าการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ นักการเมืองปรารถนาที่จะได้มาหรือผดุงไว้ซึ่งอำนาจ เรื่องของการเมืองไม่อาจที่จะคำนึงถึงคุณธรรมหรือค่าแห่งศีลธรรม จุดประสงค์ของการเมืองคือการรักษาหรือเพิ่มอำนาจทางการเมืองโดยเฉพาะ และมาตรฐานที่จะใช้วัดในเรื่องนี้คือ ความสำเร็จตามจุดประสงค์ดังกล่าวเท่านั้น²⁶ ความมุ่งหมายในการเสนอทฤษฎีการเมืองของมาเคียเวลลีคือ การแสวงหาเอกภาพแห่งชาติ ซึ่งในการที่จะให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางนี้มาเคียเวลลียอมรับวิธีการทุกอย่างแม้ว่าจะจะเป็นสิ่งที่ผิดกับศีลธรรมก็ตาม เพราะว่าความดีหรือความชั่วไม่ใช่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางการเมือง งานของเขาส่วนใหญ่เกี่ยวกับศิลปะแห่งการสร้างอำนาจของผู้ปกครองและเสถียรภาพแห่งรัฐเท่านั้น

6.2 มาเคียเวลลีใช้วิธีการแบบศาสตร์ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อเสนอผลงานของเขา เขาใช้หลักการสังเกตการณ์ทางการเมืองผสมกับการตรวจสอบประวัติศาสตร์ โดยความเชื่อที่ว่า

“ประวัติศาสตร์ย่อมซ้ำรอย เพราะฉะนั้นกฎเกณฑ์ของพฤติกรรมทางการเมืองสามารถค้นหาได้จากเหตุการณ์ที่ผ่านมา”²⁷ ดังนั้นตัวอย่างหรือเหตุผลประกอบความคิดของเขาส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาณาจักรโรมันและยุโรปสมัยนั้นเกือบทั้งสิ้น ผลงานที่สำคัญของเขาคือ The Prince และ The Discourses แม้ว่าจะเขียนขึ้นหลายศตวรรษแล้ว แต่ปัจจุบันนี้ก็ยังคงทันสมัยอยู่ หลักการต่าง ๆ จากหนังสือทั้งสองเล่มยังเป็นที่ยอมรับกันอยู่ ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์ของมาเคียเวลลีจะไม่ถูกต้องทั้งหมด เพราะเขามีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญแก่รัฐบุรุษมากเกินไป

- ¹ Wolin, *Politics and Vision*, 199.
- ² Ibid., 201.
- ³ Sabine, *A History of Political Theory*, 344.
- ⁴ Sibley, *Political Ideas and Ideologies*, 300.
- ⁵ Murphy, *The Style and Study of Political Science*, 126.
- ⁶ Machiavelli, "The Prince and the Discourses," in Curtis, (ed.), *Great Political Theories I*, 208.
- ⁷ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, *ทฤษฎีการเมืองและสังคม*, 100.
- ⁸ Harmon, *Political Thought*, 162.
- Ibid., 162.
- ¹⁰ Ibid., 165.
- ¹¹ Ibid., 165.
- ¹² Machiavelli, "The Prince," in Thompson, (ed.), *Classics of Western Thought II*, 207-15
- ¹³ Ibid., 209.
- ¹⁴ Harmon, *Political Thought*, 163.
- ¹⁵ Machiavelli, "The Prince," in Thompson, (ed.), *Classics of Western thought II*, 211.
- ¹⁶ Harmon, *Political Thought*, 165-h.
- ¹⁷ Machiavelli, "The Prince," in Thompson, (ed.), *Classics of Western Thought II*, 213-4.
- ¹⁸ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, *ทฤษฎีการเมืองและสังคม*, 103.
- ¹⁹ Sabine, *A History of Political Theory*, 344.
- ²⁰ Sibley, *Political Ideas and Ideologies*, 300.
- ²¹ Hacker. *Political Theory*, 180.
- ²² Ibid., 181.
- ²³ Ibid., 182.
- ²⁴ Ibid., 183.
- ²⁵ Ibid., 185.
- ²⁶ Sabine, *A History of political Theory*, 339.
- ²⁷ Curtis, (ed.), *The Great Political Theories I*, 205.